არტანუჯი

THE HISTORY OF THE CAUCASUS. I

Editor in chief **Roin Metreveli**

ARTANUJI Publishing
Tbilisi

ᲡᲐᲥᲐᲠᲗᲕᲔᲚᲝᲡ ᲛᲔᲪᲜᲘᲔᲠᲔᲑᲐᲗᲐ ᲔᲠᲝᲕᲜᲣᲚᲘ ᲐᲙᲐᲓᲔᲛᲘᲐ

ᲙᲐᲕᲙᲐᲡᲘᲘᲡ ᲘᲡᲢᲝᲠᲘᲐ

I

მთავარი რედაქტორი
აკადემიკოსი **როინ მეტრეველი**

ᲗᲑᲘᲚᲘᲡᲘ

წინამდებარე წიგნი წარმოადგენს ავტორთა ჯგუფის [რ. მეტრეველი (ხელმძღვანელი), ვ. ვაშაკიძე, ვ. გურული, ა. დაუშვილი, ლ. მიქიაშვილი, ჯ. კვიციანი, გ. ჭეიშვილი, ო. ჯანელიძე] შექმნილ კავკასიის ისტორიის I ტომს. მასში კავკასიის ისტორია გადმოცემულია ქართული და უცხოენოვანი წყაროების, არქეოლოგიური და ეთნოლოგიური, ნუმიზმატიკური და ფოლკლორული მასალის შესწავლის საფუძველზე; გათვალისწინებულია სხვადასხვაეროვანი ავტორების ნაშრომები – ფართო ისტორიოგრაფიული მასალა. ამგვარი სახის ნაშრომი ჩვენში პირველად ქვეყნდება. ამიტომ იგი დაზღვეული ვერ იქნება ნაკლოვანებებისგან. ავტორთა კოლექტივი სიამოვნებით მიიღებს ყველა გონივრულ შენიშვნასა და წინადადებას, რაც სასიკეთოდ წაადგება მომავალ გამოცემებს.

სარედაქციო კოლეგია

ვახტანგ გურული
ალექსანდრე დაუშვილი
ჯონი კვიციანი
ბუბა კუდავა
ეთერ ბაიდოშვილი

მეღვინეობა ხარება

წიგნი გამოიცემა საქველმოქმედო ფონდ „ხარებას“ მხარდაჭერით

ISBN 978-9941-504-44-0
© გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2023

სარჩევი

წინათქმა. კავკასია – ცივილიზაციის უძველესი კერა (რონ მეტრეველი) 11

კავკასია უძველესი დროიდან ახ. წ. IV ს-მდე (ვალერი ვაშაკიძე)

თავი 1. „კავკასია“ – სახელწოდების წარმომავლობა და ეტიმოლოგია 41

თავი 2. კავკასია – გეოკულტურული არეალი 53

თავი 3. კავკასიის ხალხების ეთნოლინგვისტური და ანთროპოლოგიური მიმოხილვა 65

თავი 4. კავკასია უძველეს პერიოდში 102

თავი 5. უძველესი ახლოაღმოსავლური ცივილიზაციები, ბერძნულ-რომაული სამყარო და კავკასია 133

კავკასია IV-X საუკუნეებში (გიორგი ჭეიშვილი)

თავი 6. ჩრდილოეთ კავკასიის პოლიტიკური და ეთნიკური რუკა 197

ნომადები 197

ბინადარნი და ნახევრადბინადარნი 215

თავი 7. ქრისტიანობა ჩრდილოეთ კავკასიაში 238

თავი 8. საქართველო IV-X საუკუნეებში 256

თავი 9. სომხეთი IV-X საუკუნეებში 288

თავი 10. ალბანეთი IV-X საუკუნეებში 321

კავკასია XI-XII საუკუნეებში (რონ მეტრეველი)

თავი 11. აზერბაიჯანი 357

თავი 12. სომხეთი 375

თავი 13. ჩრდილო კავკასია 387

ალან-ოსები 391

ყარაჩაელები და ბალყარელები 393

ჩეჩნები და ინგუშები 393

დაღესტანი 396

თავი 14. საქართველო ... 400

კახეთ-ჰერეთის შემომტკიცება ... 411
ჭყონდიდელ-მწიგნობართუხუცესობის დაწესება ... 412
ყივჩაყთა ჩამოსახლება ... 413
თბილისის შემოერთება ... 414
საქართველო და ჩრდილოეთის მეზობლები ... 415
სამხრეთ-აღმოსავლეთის მეზობლები ... 419
ურთიერთობა ბიზანტიასთან და ჯვაროსნებთან ... 424
ტრაპიზონის სამეფოს შექმნა ... 436
ურთიერთობა ჩრდილოეთის ხალხებთან ... 438
სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა ... 442

თავი 15. საქარავნო-სავაჭრო გზები კავკასიაში ... 444

კავკასია XIII-XVII საუკუნეებში (ჯონი კვიციანი)

თავი 16. ჯვაროსნები, მონღოლები და ოსმალები XIII-XV სს. ... 451

საქართველო და ჯვაროსნები ... 456
კილიკიის სომხური სამეფო (1080-1375 წწ.) და ჯვაროსნები ... 459
თათარ-მონღოლები ჩრდილო და სამხრეთ კავკასიაში ... 463
ოქროს ურდოსა და ჰულაგიდების სახელმწიფოების ბრძოლები კავკასიაში ... 469

თავი 17. ბიზანტიის იმპერიის დაცემა და ოსმალეთის ტრიუმფი ... 476

თავი 18. საქართველო, შირვანი (ყარა-ყოიუნლუ, აყ-ყოიუნლუ) და დაღესტანი XIII-XV სს.

ქართული კულტურა XIII-XV სს. ... 479
ხელოვნება ... 484
შირვანი, ყარა-ყოიუნლუ და აყ-ყოიუნლუ ... 486
ყარა-ყოიუნლუ ... 490
აყ-ყოიუნლუ ... 492
დაღესტანი ... 494

თავი 19. კავკასია სპარსეთსა და თურქ-ოსმალებს შორის XVI-XVII სს. ... 499

თავი 20. სოციალური ურთიერთობები ... 506

თემი და სოციალური ინტეგრაცია ... 510
გლეხობა და მისი დიფერენციაცია ... 512

თავი 21. ირან-ოსმალეთის ომები XVI-XVII საუკუნეებში და კავკასიის ხალხები ... 514

თავი 22. ჩრდილო და სამხრეთ კავკასიის ხალხთა ურთიერთობა ... 526

თავი 23. კავკასიის ხალხების ურთიერთობები რუსეთთან XVI-XVII საუკუნეებში

საკითხის ისტორიოგრაფია 534
კავკასია-რუსეთის ურთიერთობების პირველი ეტაპი 539
კავკასიისა და რუსეთის ურთიერთობების მეორე ეტაპი 546

თავი 24. კაზაკები ჩრდილო კავკასიაში 555

კაზაკების ხელისუფლება და მმართველობა XVI-XVII საუკუნეებში 558

კავკასია XVIII საუკუნეში (ლელა მიქიაშვილი)

თავი 25. კავკასია XVIII საუკუნეში 565

აღმოსავლეთ კავკასია XVIII ს-ის პირველ ნახევარში 571
სომხეთი XVIII საუკუნის პირველ ნახევარში 581
ჩრდილო კავკასია 595
დაღესტანი 604
პეტრე I-ის ლაშქრობა 613
ოსეთი 617

თავი 26. აღმოსავლეთ საქართველო XVIII ს-ის პირველ ნახევარში 624

ვახტანგ VI-ის ეპოქა 626
დასავლეთ საქართველო 641

თავი 27. კავკასიის მაჰმადიანური სახანოები XVIII ს-ის 30-50-იან წლებში 655

თავი 28. კავკასია XVIII ს-ის მეორე ნახევარში

მაჰმადიანური სახანოები 662
ერევნის სახანო 672
ჩრდილო კავკასია 681
ქართლ-კახეთის სამეფო 689
იმერეთის სამეფო 709
რუსეთ-თურქეთის 1768-1774 წწ. ომი და საქართველო 714
საქართველო XVIII ს-ის 70-80-იან წლებში: გეორგიევსკის ტრაქტატი 725
გეორგიევსკის ტრაქტატის შედეგების ასახვა ქართლ-კახეთის
საშინაო და საგარეო ვითარებაზე 734
საქართველოს გაერთიანების საკითხი
XVIII საუკუნის 80-იან წლებში 739

საძიებელი

პირთა სახელები 758
გეოგრაფიული სახელები 782
ეთნიკური სახელები 812